

В І Д Г У К
офіційного опонента
доктора педагогічних наук, професора
Волкової Наталії Павлівни
на дисертацію
Шами Ірини Петрівни
„Формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх
учителів у процесі використання кейс-технологій”,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних
наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Своєчасність і перспективність проблеми даного дисертаційного дослідження обумовлена глобалізацією всіх сфер суспільного життя, міжнародною інтеграцією, зростаючими вимогами держави до якості педагогічної освіти, стурбованістю станом професійної та особистісної компетентності сучасних учителів. Стандарти міжнародної освіти, Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті, Закон України «Про вищу освіту» зазначають, що на сьогодні професія вчителя вимагає від її представників мобільності, спроможності до вияву своєї індивідуальності у професійній діяльності, готовності до розв'язання різнопланових професійно-педагогічних завдань, що реалізується безпосередньо у процесі праці, у ставленні до учнів, колег, суспільства й держави. У зв'язку із зазначеним, дисертаційна робота Шами Ірини Петрівни є цілісним дослідженням у вітчизняній педагогічній науці, яке на науково-теоретичному, практичному та методичному рівнях розкриває проблему формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів у процесі використання кейс-технологій.

Дисертанткою чітко визначено об'єкт, предмет, сформульовано мету, гіпотезу й відповідно завдання дослідження, обґрунтовано вибір методів пошукової роботи. Слід зазначити, що всі компоненти наукового апарату

повністю корелюють між собою. Вважаємо, що формулювання головних методологічних характеристик роботи є цілком логічним, кваліфікованим та виваженим конструктом, який заслуговує на схвалення та має наукову цінність. Не можна оминати увагою й доцільне обрання методів дослідження, їх відповідність завданням, що вирішувалися у процесі роботи.

Зупинимось на конкретних результатах дослідження Шами Ірини Петрівни більш детально.

Автором переконливо обґрунтовується багатогранність, складність, системність і міждисциплінарний характер дослідження стильової проблематики. На підставі критичного аналізу філософської, психологічної, лінгвістичної, мистецької, педагогічної літератури, поглядів дослідників на сутність, ознаки індивідуального стилю, презентоване авторське бачення феномену «індивідуальний стиль професійної діяльності майбутніх учителів», який представлено у роботі як інтегральне особистісне утворення, що визначає індивідуальну стратегію й тактику організації педагогічної діяльності й забезпечує продуктивність та оптимальну реалізацію завдань професійної діяльності.

Сильною стороною дисертації є теоретично обґрунтовані функції індивідуального стилю педагогічної діяльності, серед яких виокремлено: смислоутворювальну, презентації своєї індивідуальності, системоутворювальну, ціннісно-орієнтаційну, психотерапевтичну, стимулювальну, компенсаторну, регулятивну, інструментальну, розвивальну і функцію самореалізації.

Вагомим здобутком автора вважаємо обґрунтування структурних компонентів досліджуваного феномену, які відбивають його і процесуальну, і результативну сторони: інваріантне ядро (типологічно зумовлені психологічні особливості особистості майбутнього вчителя); варіативні складники: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, особистісно-діяльнісний, рефлексивно-оцінний.

Значна увага авторки приділяється характеристиці особливостей кейс-технологій як виду інтерактивних технологій, які спрямовані на формування знань,

умінь, особистісних якостей на основі аналізу та вирішення реальної або змодельованої ситуації в контексті професійної діяльності, представленої у вигляді кейсу; визначенню видів, потенціалу та обмежень кейс-технологій у процесі формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів; доведенню ролі кейс-технологій у формуванні педагогічних умінь та навичок майбутніх учителів. З урахуванням ролі сучасних ІКТ у формуванні індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів до класифікації педагогічних кейсів уведено поняття „лонгрид-кейс” як мультимедійний кейс, що створюється та репрезентується в межах відповідного інтернет-сервісу.

Іриною Петрівною чітко й методологічно впевнено розроблено, науково обґрунтовано й експериментально перевірено на ефективність педагогічні умови формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів у процесі використання кейс-технологій: забезпечення мотиваційно-ціннісного ставлення майбутніх учителів до індивідуального стилю професійної діяльності на основі включення студентів до аналізу та вирішення педагогічних кейсів різного типу; використання кейсових практик для цільового спрямування змісту, форм та методів професійної підготовки майбутніх учителів на формування індивідуального стилю професійної педагогічної діяльності; розробка та використання міні-кейсів, кейсових завдань на основі трансдисциплінарного підходу та ідей випереджальної освіти; забезпечення в процесі використання кейс-технологій авторського ставлення майбутніх учителів до формування індивідуального стилю професійної діяльності, саморозвитку та самовдосконалення. Такий підхід видається нам оптимальним тому, що дозволяє майбутньому вчителю усвідомити себе як особистість фахівця, який має власні комунікативні потенції, володіє певними алгоритмами дій, індивідуальними сценаріями і стратегіями поведінки, прийомами й способами дій у професійній діяльності.

До переваг роботи Ірини Петрівни можна віднести її безсумнівне практичне значення, яке полягає в тому, що авторкою розроблено технологічні

карти підготовки та проведення практичних занять з педагогічних дисциплін на основі кейс-технологій; технологічні карти та методичні рекомендації для студентів щодо організації самостійної роботи над кейсами; комплекс кейсів різного типу в межах навчальних дисциплін „Пропедевтика та інформаційні технології”, „Педагогіка” (модулі „Педагогіка”, „Історія педагогіки”, „Основи педагогічної майстерності”) для кейсової практики, зорієнтованої на формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів; методичні рекомендації для викладачів щодо створення лонгрид-кейсів; завдання для кейс-тестингу з педагогічних дисциплін; анотована вебліографія для майбутніх учителів та викладачів педагогічних дисциплін з проблеми формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів у процесі використання кейс-технологій; комплекс діагностичних матеріалів з проблеми дослідження.

Досить об’ємною й цілком логічною видається емпірична частина дослідження. Імпонує детально розроблений і вдало проведений педагогічний експеримент, зокрема формувальний етап, у межах якого логічно простежується зв’язок теоретичних ідей зі способами їх практичної реалізації. Представлені результати свідчать, що внаслідок запровадження розроблених педагогічних умов суттєво зменшився відсоток студентів з низьким рівнем сформованості досліджуваного феномену й суттєво збільшилися відсотки студентів з високим рівнем (на 21,9% більша від КГ).

На підставі зазначеного можна констатувати, що всі завдання дослідження автором ретельно проаналізовані, його результати ґрунтовно перевірені достовірними сучасними методами дослідження; всі положення роботи якісно аргументовані і підкріплені посиланнями на відповідні джерела; висновки, представлені у дисертації, свідчать про цілісність і логічну завершеність дослідження та відповідають поставленим завданням.

Зміст автореферату відповідає змісту дисертації.

Роботу відрізняє висока культура науково-теоретичного мислення автора,

грамотність у побудові й викладі наукового матеріалу.

Отже, представлена дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, результати якого мають важливе теоретико-методологічне і практичне значення для професійної педагогіки, бо залишають за собою добре апробований, експериментально перевірений потужний інструментарій формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів, який можна застосувати для будь-якої ланки системи професійної педагогічної освіти.

Разом з тим, ґрунтовний аналіз матеріалів дисертаційної праці Шама Ірини Петрівни дозволяє висловити деякі побажання і в певній мірі дискусійні зауваження і судження.

1. У дисертації справедливо наголошується на значенні індивідуально-типологічних особливостей особистості як ядра індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів. Однак, при репрезентації структури досліджуваного феномену (підрозділ 1.2 дисертації) сутнісні ознаки індивідуально-типологічних особливостей майбутніх учителів розкрито недостатньо.

2. На наш погляд, вимагає більш чіткого пояснення питання щодо співвідношення індивідуально-творчого та нормативного аспектів професійної діяльності сучасного вчителя, що впливають на процес формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутнього вчителя. Ця позиція набуває особливого значення за умови, з одного боку, проголошення в Концепції нової української школи свободи вчителя в реалізації завдань професійної діяльності, а з іншого – наявності чіткої регламентації практично усіх сторін діяльності вчителя.

3. Важливим компонентом індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів визначено рефлексивно-оцінний компонент. У визначенні особливостей кейс-технологій також наголошується на значенні рефлексивної

діяльності студентів у процесі використання таких технологій. І ми поділяємо дану авторську позицію. Проте, разом з тим, у представленні перебігу формувального етапу експерименту недостатню увагу приділено саме рефлексивному етапу використання означених технологій.

4. У підрозділі 2.2 автором представлено вимоги щодо добору конкретних кейсів для організації аудиторної та позааудиторної роботи майбутніх учителів. Однак, серед таких вимог відсутня позиція щодо урахування індивідуально-типологічних особливостей студентів у відборі конкретних кейсів для конкретної студентської аудиторії.

5. У підрозділі 2.1. при обґрунтуванні педагогічних умов автором достатньо детально представлено переваги кейс-тестингу як форми оцінювання знань, умінь та навичок студентів у закладах вищої освіти. Додатки дисертації містять приклади завдань для кейс-тестингу у межах педагогічних дисциплін, які заслуговують на увагу. Однак, у викладі результатів формувального експерименту проблемі кейс-тестингу в контексті формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів достатньої уваги не приділено.

Водночас, зазначені зауваження та побажання в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації. Вважаючи, що дисертація є самостійним завершеним дослідженням, а отримані результати є важливими для педагогічної науки та практики, вона заслуговує позитивної оцінки.

Отже, правомірно зробити загальний висновок про те, що дисертація „Формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів у процесі використання кейс-технологій” за актуальністю, змістом, одержаними результатами, обсягом і оформленням відповідає профілю спеціалізованої вченої ради, відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій, а саме пп. 9, 11, 12, 13 „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно постанов Кабінету Міністрів України за № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р.

та № 567 від 27.07.2016 р.), що дає підстави для присудження Шамі Ірині Петрівні наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та психології
ВНЗ „Дніпропетровський університет
імені Альфреда Нобеля”

Н.П. Волкова

*Згідно проф. Волкова
засвідчує
Внешній секретар
Університету імені Альфреда Нобеля*

С.П. Коженчук